

ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ 18.6.2026

Μπορεί η Ελλάδα να γίνει Ισραήλ ή η νέα «Σιγκαπούρη» της Ευρώπης; Ή και τα δύο;

Γεώργιος Π. Χρούσος

Κάθε λίγους μήνες διαβάζουμε ένα ακόμη ανησυχητικό στατιστικό στοιχείο για τη χώρα μας: λιγότερες γεννήσεις, περισσότεροι θάνατοι και ένα νέο κύμα ταλαντούχων νέων Ελλήνων που χτίζουν το μέλλον τους στο Βερολίνο, το Λονδίνο, τη Βοστώνη ή τη Σιγκαπούρη

Η δημογραφική αριθμητική είναι αμείλικτη. Με τη γονιμότητα σταθερά πολύ κάτω από το όριο αναπλήρωσης, η φυσική μείωση του πληθυσμού μας είναι αναπόφευκτη, εκτός αν αντισταθμιστεί από μετανάστευση. Όμως οι δημογραφικές τάσεις δεν είναι μοιραίες. Είναι προειδοποιητικά σήματα. Και το σήμα που εκπέμπει σήμερα η Ελλάδα είναι αντιφατικό: δυνητικά εξαιρετικό περιβάλλον και ποιότητα ζωής, αλλά αβέβαιη προοπτική.

Το Ισραήλ αποτελεί μια παγκόσμια εντυπωσιακή εξαίρεση. Παρά τα υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης, την αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία και την καθυστέρηση της πρώτης γέννησης, η γονιμότητα παραμένει πάνω από το όριο αναπλήρωσης — ακόμη και μεταξύ κοσμικών γυναικών. Εκεί η εκπαίδευση δεν συνεπάγεται μείωση γεννήσεων. Η εξήγηση αποδίδεται σε μια ισχυρή συλλογική ταυτότητα γύρω από τη συνέχεια του εβραϊκού λαού, τη μνήμη και το υπαρξιακό αίσθημα αποστολής. Γιατί υπάρχει Αριστοτελικό τέλος. Μα κι εμείς, σαν λαός έχουμε μοναδική και συνεχή παγκόσμια προσφορά και ιστορία, ισχυρή πατριωτική ταυτότητα, αιματηρές θυσίες, εθνική μνήμη, πολιτισμική αποστολή, και βούληση για δικό μας τέλος.

Η Σιγκαπούρη, από την άλλη μεριά, είναι μια μικρή νησιωτική χώρα χωρίς φυσικούς πόρους, που επανεφηύρε τον εαυτό της ως τόπο όπου η ζωή λειτουργεί. Οι διοικητικές λειτουργίες εκπληρώνονται στην ώρα τους. Οι κανόνες είναι προβλέψιμοι. Το ταλέντο και οι κλίσεις είναι ευπρόσδεκτα. Οι οικογένειες μπορούν να σχεδιάσουν το μέλλον τους. Δεν είναι η γεωγραφία που

προσελκύει ανθρώπους στη Σιγκαπούρη· είναι η κρατική αξιοπιστία και η κοινωνική κινητικότητα. Η Ελλάδα, παραδόξως, διαθέτει ήδη και με το παραπάνω αυτά που η Σιγκαπούρη χρειάστηκε να κατασκευάσει: μοναδικό φυσικό τοπίο, φωτεινή ιστορία, παγκόσμιο πολιτισμικό κεφάλαιο και κλίμα που ο υπόλοιπος κόσμος ζηλεύει. Αυτό που της λείπει είναι το «σύστημα της Σιγκαπούρης»: κρατική ικανότητα, ταχύτητα και θεσμική εμπιστοσύνη.

Αν η Ελλάδα θέλει να αντιστρέψει τη δημογραφική συρρίκνωση, πρέπει πρώτα να αποδεχθεί μια σκληρή αλήθεια: παρά τον εγγενή πατριωτισμό τους, οι άνθρωποι συχνά μετακινούνται για ευκαιρίες, όχι για συναισθηματικούς λόγους. Τα νέα ζευγάρια αναβάλλουν τη δημιουργία οικογένειας όχι επειδή δεν την επιθυμούν, αλλά επειδή η στέγη είναι ακριβή, οι καριέρες ασταθείς και η φροντίδα παιδιών αβέβαιη. Οι υψηλά καταρτισμένοι επαγγελματίες φεύγουν όχι επειδή δεν αγαπούν την Ελλάδα, αλλά επειδή αναζητούν συστήματα που λειτουργούν με προβλεψιμότητα. Η αγάπη για την πατρίδα και τον Ελληνισμό, από μόνη της, δεν μπορεί να ανταγωνιστεί την αποτελεσματικότητα. Μπορεί όμως να βοηθήσει, όπως γίνεται στο Ισραήλ.

Η πρώτη μεταρρύθμιση, λοιπόν, πρέπει να είναι διοικητική. Φανταστείτε μια ενιαία ψηφιακή «πύλη» για επενδυτές, ερευνητές, νεοφυείς επιχειρήσεις και οικογένειες που μετεγκαθίστανται — μια ισχυρή αρχή που εγγυάται χρονοδιαγράμματα για άδειες λειτουργίας, αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων, φορολογική σαφήνεια και εγγραφή παιδιών σε καλής ποιότητας σχολεία. Η εμπιστοσύνη στο κράτος είναι η αόρατη υποδομή της δημογραφικής ανάκαμψης.

Δεύτερον, η Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίσει τη διασπορά της όχι ως μνεία, αλλά ως στρατηγικό κεφάλαιο. Το brain drain της προηγούμενης δεκαετίας διέσπειρε χιλιάδες άριστα εκπαιδευμένους Έλληνες σε παγκόσμια κέντρα αριστείας. Πολλοί θα εξέταζαν την επιστροφή αν υπήρχε σαφής οδικός χάρτης: ταχεία αναγνώριση προσόντων, σταθερό φορολογικό πλαίσιο, ουσιαστικές επαγγελματικές προοπτικές και στήριξη για οικογένειες με δύο εργαζόμενους γονείς. Η επαναπατριστική πολιτική πρέπει να γίνει εθνική προτεραιότητα.

Τρίτον, η Ελλάδα μπορεί να γίνει το καλύτερο μέρος στην Ευρώπη για να ζει και να εργάζεται κανείς εξ αποστάσεως — και στη συνέχεια να μετατρέψει τους επισκέπτες σε μόνιμους κατοίκους. Η χώρα ήδη προσελκύει ψηφιακούς νομάδες· το ζητούμενο είναι η μονιμότητα. Οπτικές ίνες σε επιλεγμένα νησιά και ορεινές πόλεις, δίγλωσσες εκπαιδευτικές επιλογές, γρήγορες και καθαρές διαδικασίες μόνιμης εγκατάστασης για ειδικευμένους εργαζομένους που επενδύουν σε τοπικό επίπεδο — όλα αυτά μπορούν να μετατρέψουν μια προσωρινή εμπειρία σε ρίζωμα γενεών.

Ωστόσο, η προσέλκυση δεν αρκεί. Χρειάζεται και συγκέντρωση αριστείας. Η Σιγκαπούρη επέλεξε την προσέλκυση αρίστων σε στρατηγικούς τομείς και επικράτησε. Η Ελλάδα μπορεί να πράξει το ίδιο, αξιοποιώντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα: ναυτιλία και τεχνολογίες που τη συνοδεύουν· καθαρές μορφές ενέργειας και ανθεκτικά νησιωτικά δίκτυα· αγροδιατροφική καινοτομία και μεσογειακή διατροφή· βιοϊατρική έρευνα και επιστήμες μακροζωίας· πολιτισμό και εκπαίδευση που συνδυάζουν την κλασική κληρονομιά με την τεχνητή νοημοσύνη. Τα οικοσυστήματα είναι που δημιουργούν θέσεις εργασίας. Και οι θέσεις εργασίας είναι που δημιουργούν οικογένειες.

Και όμως, ακόμη και η πιο δυναμική οικονομία δεν θα αυξήσει τη γονιμότητα αν η δημιουργία οικογένειας παραμένει δομικά δύσκολη. Το νότιο ευρωπαϊκό μοντέλο είναι γνωστό: επισφαλείς καριέρες, καθυστερημένη στεγαστική ανεξαρτησία, ανεπαρκείς δομές παιδικής φροντίδας. Τα επιδόματα βοηθούν οριακά. Αυτό, όμως, που μπορεί να αλλάξει τη συμπεριφορά είναι η υποδομή: επαρκής και προσιτή στέγη, καθολική και αξιόπιστη φροντίδα παιδιών με διευρυμένο ωράριο, σταθερές εισοδοί στην αγορά εργασίας για τους νέους.

Οι επικριτές θα πουν ότι οι συγκρίσεις με τη Σιγκαπούρη αγνοούν διαφορές κλίμακας, πολιτικής κουλτούρας και ιστορίας. Ίσως. Η Ελλάδα δεν χρειάζεται να μιμηθεί το μοντέλο της Σιγκαπούρης. Μπορεί όμως να υιοθετήσει την πειθαρχία της: προβλέψιμους κανόνες, αξιοκρατία, έμφαση στην υλοποίηση.

Εκτός όλων αυτών, μια καινοτόμα ιδέα, μια πολιτισμική ευκαιρία, θα μπορούσε να συνεισφέρει καθοριστικά στη λύση του προβλήματος. Η Ελλάδα θα μπορούσε να διατυπώσει ένα πρότυπο ένταξης βασισμένο στη συμμετοχή — μια σύγχρονη εκδοχή της Ισοκρατικής ιδέας ότι Έλληνας γίνεται όποιος μετέχει της παιδείας και των θεσμών της. Σε έναν κόσμο που χαρακτηρίζεται από κινητικότητα, μια χώρα που συνδυάζει ανοιχτότητα με σαφή πολιτισμική πρόταση, μπορεί να προσελκύσει όχι μόνο εργαζομένους, αλλά μελλοντικούς πολίτες. Η ελληνική φύση, τα μνημεία και η πνευματική της παράδοση δεν είναι διακοσμητικά στοιχεία· είναι συγκριτικά πλεονεκτήματα. Προσφέρουν ποιότητα ζωής που ελάχιστες χώρες διαθέτουν. Όμως η ομορφιά δεν αρκεί χωρίς λειτουργικότητα. Αν η Ελλάδα γίνει η ευκολότερη χώρα στην Ευρώπη για να ιδρύσει κανείς επιχείρηση, να διεξαγάγει έρευνα, να δημιουργήσει οικογένεια και να χτίσει μέλλον — χωρίς να χάσει τη χαρά του ζην — οι άνθρωποι θα έρθουν. Κάποιοι θα επιστρέψουν. Άλλοι θα φτάσουν για πρώτη φορά. Παρενθετικά σημειώνω ότι στον τομέα της μετρήσιμης διεθνούς “ευτυχίας”, το Ισραήλ είναι 8ο, η Σιγκαπούρη 36η και η Ελλάδα 85η. Έχουμε δρόμο μπροστά μας να διανύσουμε.

Η δημογραφία ακολουθεί την εμπιστοσύνη. Η εμπιστοσύνη ακολουθεί τους θεσμούς που λειτουργούν απρόσκοπτα και δίκαια. Η επιλογή δεν είναι μεταξύ

νοσταλγίας και παρακμής. Είναι μεταξύ αδράνειας και σχεδίου. Αν η Ελλάδα επιλέξει το σχέδιο — κρατική ικανότητα, στρατηγική εστίαση και βιωσιμότητα της οικογένειας — μπορεί να μετατραπεί από χώρα που χάνει τα παιδιά της σε χώρα που προσελκύει τον κόσμο. Και τότε δεν θα γίνει απλώς ένα δεύτερο Ισραήλ ή μια νέα Σιγκαπούρη. Θα γίνει μια σύγχρονη Ελλάδα αντάξια της ίδιας της κληρονομιάς της.

**** Γεώργιος Π. Χρούσος, ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής Παιδιατρικής και Ενδοκρινολογίας, επικεφαλής στην έδρα της UNESCO Εφηβικής Υγείας και Ιατρικής, ΕΚΠΑ, πρόεδρος στο Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ.***